

การถอดบทเรียนของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

อำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี

อำเภอหนองแขง พื้นที่อำเภอหนองแขงส่วนใหญ่ร้อยละ ๙๐ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะการประกอบอาชีพทำนา โดยพื้นที่ปลูกข้าวของอำเภอหนองแขง เป็นพื้นที่เหมาะสมสำหรับการปลูกข้าว (๕๑) จึงทำให้มีเกษตรกรเพาะปลูกข้าวเป็นจำนวนมาก

ในการผู้ปลูกข้าวของเกษตรกรอำเภอหนองแขงส่วนใหญ่จะประสบปัญหา คือ ต้นทุนการผลิตสูง ขาดทุนเน้นปริมาณ แต่ขาดคุณภาพ ส่งผลทำให้เกิดปัญหาหนี้สินเกิดขึ้นมากมาย คนรุ่นเก่าเริ่มถอดใจ คนรุ่นใหม่ก็ไม่สานต่อ

จากความพร้อมของศูนย์ข้าวชุมชนตำบลโคกสะอาดและความพร้อมของประธานกลุ่ม สำนักงานเกษตรอำเภอหนองแขง กรมส่งเสริมการเกษตร จึงคัดเลือกให้เป็นศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอหนองแขง หมู่ที่ ๑ ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี เพื่อเป็นสถานที่เรียนรู้ แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในเรื่องของการปลูกข้าว โดยมี นายบุญชู วงษ์อนุ เป็นเกษตรกรต้นแบบ (ประธาน ศพก.)

นายบุญชู วงษ์อนุ อาศัยอยู่บ้านเลขที่ ๒๒ หมู่ ๖ ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ครอบครัวยุคประกอบอาชีพเกษตรกรรม (ทำนา) มานานตั้งแต่สมัยปู่ย่า ปัจจุบันดำรงตำแหน่ง ประธาน ศพก.อำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี , ประธานแปลงใหญ่ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองแขง จังหวัดสระบุรี ฯลฯ

แรงบันดาลใจในการทำงาน

จุดเริ่มต้นกำเนิดมาจากการพัฒนาศูนย์ข้าวชุมชนเพื่อต้องการในเกษตรกรในพื้นที่มีเมล็ดพันธุ์ที่ดีและมีคุณภาพ ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวจากกรมส่งเสริมการเกษตรร่วมกับกรมการข้าว ซึ่งศูนย์ข้าวฯ ได้มีการบริหารจัดการข้าวเพื่อให้ข้าวที่รับการสนับสนุนเกิดผลสำเร็จ โดยศูนย์ข้าวฯ ในระยะแรกยังไม่มีสถานที่และอุปกรณ์ใดๆ เช่น ลานตาก ที่เก็บเมล็ดพันธุ์เป็นต้น แต่ทางคณะกรรมการศูนย์ข้าวฯ ก็ร่วมกันแก้ไขปัญหาและพัฒนาศูนย์ข้าวฯ โดยของบประมาณจากหน่วยงานกรมส่งเสริมการเกษตร และคัดเลือกให้เป็น ศพก.ของอำเภอหนองแขง

จากการได้รับความร่วมมือของคณะกรรมการในการบริหารและความสมัครสมานสามัคคีของสมาชิกในกลุ่ม จนเกิดเป็นผลประสบความสำเร็จมาจนถึงทุกวันนี้ โดย ศพก.อำเภอหนองแขงเป็นแหล่งความรู้และการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ในการลดต้นทุนการผลิตข้าว ให้ชุมชนได้เข้ามาใช้บริการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน และมีการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่อง

เทคโนโลยีเด่นของศพก.อำเภอหนองแขง

ศพก.อำเภอหนองแขง มีฐานเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสินค้าหลัก นั่นก็คือข้าว และเป็นฐานเรียนรู้ที่ช่วยแก้ไข
ปัญหาของเกษตรกรในการลดต้นทุนและเพิ่มผลผลิต โดยประกอบด้วย ๕ ฐาน ดังนี้

ฐานการเรียนรู้ จำนวน ๕ ฐาน : ฐานการเรียนรู้ที่ ๑ การใช้ปุ๋ยตามค่าวิเคราะห์ดิน

ฐานการเรียนรู้ที่ ๒ การใช้สารชีวภัณฑ์

ฐานการเรียนรู้ที่ ๓ การจัดการเมล็ดพันธุ์เพื่อลดต้นทุนการผลิต

ฐานการเรียนรู้ที่ ๔ ฐานเศรษฐกิจพอเพียง

ฐานการเรียนรู้ที่ ๕ ฐานปุ๋ยหมักสูตรพระราชทานและน้ำหมักชีวภาพ

เทคโนโลยีเด่นที่ศพก.ใช้ คือการใช้เทคโนโลยีปุ๋ยสั่งตัดตามค่าวิเคราะห์ดิน ที่ช่วยให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิตในเรื่องของการใช้ปุ๋ยเคมีลง มีการใช้ปุ๋ยในปริมาณที่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ทำให้ลดปริมาณการใช้ปุ๋ย อีกทั้งยังรวมกลุ่มกันเพื่อซื้อปุ๋ย ทำให้ได้ราคาถูกลงกว่าการแยกกันซื้อ นอกจากนี้ยังมีการใช้เครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ลดอัตราการใช้เมล็ดพันธุ์ได้ จากเดิมที่ใช้ ๒๐ - ๒๕ กิโลกรัม/ไร่ เหลือ ๑๐ - ๑๕ กิโลกรัม/ไร่

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

- เกษตรกรต้นแบบและคณะกรรมการมีความเสียสละ สามัคคี อุทิศตนโดยไม่แสวงผลประโยชน์หรือกำไร
- มีเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ทั้งในอำเภอและต่างอำเภอ
- มีหน่วยงานภาครัฐให้การสนับสนุนโดยบูรณาการของหน่วยงานสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

- ปัญหาราคาผลผลิตตกต่ำ แม้ต้นทุนจะลดต่ำลงแต่ราคาผลผลิตยังตกต่ำ
- ถึงแม้จะมีการรวมกลุ่มซื้อปัจจัยการผลิต เช่นเมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ยเคมี เพื่อให้ได้ราคาถูกลงกว่าแยกกันซื้อ แต่ปัจจัยการผลิตก็มีการปรับราคาขึ้นแทบทุกปี ทำให้ราคาต้นทุนเพิ่มในทุกปี
- แรงงานหายากและมีราคาแพง จึงมีการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมเข้ามาใช้ เช่น การใช้เครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ข้าว

บทสรุปและสาระสำคัญ

จากสถานการณ์ภัยแล้งช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙ ทำให้เกษตรกรในอำเภอได้รับผลกระทบเป็นจำนวนมาก ผลผลิตเสียหาย เกษตรกรผู้ปลูกข้าวไม่สามารถปลูกข้าวในฤดูนาปรังได้ ทำให้ขาดรายได้ เกิดหนี้สินสะสม รัฐบาลได้ตระหนักและมีความเป็นห่วงเกษตรกรและประชาชนที่จะได้รับผลกระทบจากภัยแล้ง จึงมีนโยบายให้ความช่วยเหลือเกษตรกรและประชาชนให้สามารถประกอบอาชีพและสร้างรายได้ เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำรงชีวิตผ่านวิกฤตภัยแล้งไปได้ คณะรัฐมนตรี ได้มีมติเมื่อวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๕๘ เห็นชอบโครงการบูรณาการมาตรการช่วยเหลือเกษตรกรที่ได้รับผลกระทบภัยแล้ง และโครงการจัดทำแผนชุมชนเพื่อแก้ไขวิกฤตภัยแล้งปี ๒๕๕๘/๕๙ ใน ๘ มาตรการ เพื่อช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของเกษตรกรจากการขาดรายได้ในช่วงฤดูแล้ง รวมทั้ง สร้างโอกาสในการปรับเปลี่ยนอาชีพและโครงสร้างการผลิตที่เหมาะสม โดยเป็นไปตามความสมัครใจของประชาชน และการมีส่วนร่วมของชุมชนและเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาและการวางแผนการผลิตด้วยตนเอง ด้วยการคิดเอง ทำเอง สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน โดยชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการ เพื่อให้ชุมชนและเกษตรกร สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ในช่วงวิกฤตภัยแล้ง นอกจากนี้ก็ยังมีโครงการปลูกพืชหลากหลาย โครงการปลูกข้าวโพดเลี้ยงสัตว์หลังนา โครงการปลูกพืชปุ๋ยสดเพื่อทดแทนนาปรัง เพื่อปรับเปลี่ยนการปลูกพืชที่ใช้น้ำน้อย อีกทั้ง ศพก. ได้เผยแพร่องค์ความรู้ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อลดต้นทุนการผลิตให้แก่เกษตรกรในอำเภอ ทำให้ต้นทุนการปลูกข้าวลดลง และยังมียังมีองค์ความรู้ต่างๆ เพิ่มขึ้น ทำให้ผ่านพ้นวิกฤตมาได้

ข้อเสนอแนะ

- ควรมีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการ ศพก. เช่น ค่าน้ำค่าไฟ และงบประมาณด้านการอำนวยความสะดวกให้กับผู้เข้ารับบริการ เช่น วัสดุอุปกรณ์ (โต๊ะ เก้าอี้ พัดลม เครื่องเสียง) และน้ำดื่มให้กับศพก. ตามความเหมาะสม เพื่อไม่เป็นภาระกับเกษตรกรต้นแบบเจ้าของศูนย์เรียนรู้

- การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาคีอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ